

ARKADAŞ BASKISINI BELİRLEME ÖLÇEĞİ: GELİŞTİRİLMESİ, GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ

FRIEND PRESSURE SCALE: DEVELOPMENT, RELIABILITY AND VALIDITY

Serkan Volkan SARI*

Ahmet TEKBIYIK**

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerine yönelik arkadaş baskısı belirleme ölçeği geliştirilerek, ölçeğin geçerlik-güvenirlilik analizleri çerçevesinde kullanılabilirliğini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde, sınıf öğretmenliği ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinde öğrenim görmekte olan 450 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçek maddelerinin oluşturulmasında, ilk olarak on iki öğrenciyle, kendilerinin maruz kaldığı arkadaş baskıları konusunda odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmenin analizinden elde edilen veriler ölçek maddelerinin oluşturulmasında kullanılmıştır. Ölçek maddeleri kapsam geçerliğini sağlaması bakımından uzman görüşüne sunulmuştur. Ölçeğin madde analizi konusunda, madde toplam korelasyonlarına ve madde ayırt ediciliğine bakılmıştır. Ayrıca yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve iç tutarlık belirleme çalışmaları yürütülmüştür. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı; $\alpha=0,894$ olarak hesaplanmıştır. Analizler sonucunda, Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği'nin üniversite öğrencilerinin maruz kaldıkları arkadaş baskısı düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğuna karar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Baskı, Arkadaş, Üniversite Öğrencileri.

Extended Abstract: Human that has psycho-socio-cultural identity is invaded in an insensitive interaction with society in which he lives. The interaction continues from childhood to adolescence and adulthood. One of the main factors of the interaction is to have friends and to exist in social environment. The person constantly leagues together new friends, influences them, and is impressed by them during both childhood period and adolescence and adulthood period. However, the friend relationships that one have throughout his life, can create some problems

* Arş.Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fak., Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD. vsari@ktu.edu.tr

**Yrd.Doç.Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü. Fen Bilgisi Eğitimi ABD atekbiyik@gmail.com

from time to time. At this point, it is seen that the main parts of the national studies related to the subject have been commonly carried out so as to analyze the peer relations of the students at primary or secondary school. In this sense, the starting point of this study consists of the problems that students face in their university peer- groups. Therefore analyzing this problem necessitates developing a new data gathering tool that enables descriptive survey. By doing so, it is through that this scale will be used by researchers in order to put forward the factors related to the friend pressure levels of students and to determine the factors related to the friend pressure levels of the students. By developing a peer pressure scale for university students, the aim of the study is to show the usability of the scale within the scope of validity and reliability.

The study was conducted on 450 university students training at the Faculty of Education in Rize University and Fatih Faculty of Education in Karadeniz Technical University. The study group consist of 188 men (42%) and 262 girl (58%). In the scale development process, firstly, twelve students selected from different classes and departments on Fatih Faculty of Education in Karadeniz Technical University. Then, focus group discussions were interviewed. For using discussions, a semi-structured interview form was developed. Focused group is shared ideas together. Qualitative data which were collected discussions saved and analyzed with method of content analysis. At the end of analysis, an outline form consisting of friend pressure determines scale via student's expressions about friends pressure. Outline form is brought out and revised. Finally 35 items are determined. These items are examined by 5 experts from academic field and problematic, inadequate and out of scope questions are removed from the final form. At the end 11 questions remained and 24 items- the friend pressure determining scale is created. In addition, scale is examined for suitability of Turkish language. The item levels of five-point, Likert type scale, are determined as 1. Never, 2. Rarely, 3. Sometimes, 4. Often, 5. Always.

For each item of the scale, item-total correlations are examined. After analysis, it is seen that item-total correlation coefficients of the scale changes between 0.608 and 0.322. In order to demonstrate construction validity of the scale factor analysis is conducted. Accordingly, KMO value 0.906 and Barlett test value 3397,158 ($p=0,000$ level of significance) were calculated. After the determining of suitability of factor analysis, basic components (exploratory) factor analysis is applied. It is seen that the factor analysis, the common factor variance of the items is between 0,413-0,696 and the items are located under six sub factor which eigenvalues greater than one. Also, it is seen that the eigenvalues of factors are 7.262, 1.731, 1.322, 1.188, 1.066, 1.023 and first factor describes 30,258% of the total variance. According to these results, it is concluded that the scale has a single factor. Therefore, analysis is repeated according to single factor. After analysis, it is seen

that values of load factor changes between 0.365 and 0.659. For determining single factor structure, confirmatory factor analysis (CFA) is conducted. In the last stage, internal consistency is examined and separated into two equivalent groups. According to results, it is seen that alpha coefficient of first group is 0,831 and the second group is 0,834.

In the summary, the following conclusions are reached about the scale. In reliability analysis, internal consistency coefficients are obtained with more than one method and results are supported by each other. As a result of expert opinion, content validity of the scale is provided. As a result of item analysis, items coefficients are sufficient. Also, the validity of the structure of scale is analyzed and factor loadings are adequate and the internal consistency is generally good level.

Finally, it is revealed that the scale has a high value of reliability and validity. Also it is thought that the scale should use teachers or researchers who work in the field of peer pressure. It is recommended that the scale would translate different languages for other researches. In addition, it is recommended that researchers who want to develop a scale can follow this research's step.

Key Words: *Pressure, Friend, University Students.*

1. GİRİŞ

Psiko-sosyo kültürel bir varlık olan insan, yaşadığı toplumla yoğun bir etkileşim halindedir. Çocukluktan, ergenlik ve yetişkinlik dönemine kadar bu etkileşim sürmektedir. Bu etkileşimin önemli unsurlarından birisi de arkadaş edinme ve sosyal bir çevrede var olmaktır. Birey gerek çocukluk çağında gerekse ergenlik ve yetişkinlik çağında sürekli olarak yeni arkadaş gruplarıyla bir araya gelmekte, onları etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir.

İnsanın yaşamı boyunca kurduğu arkadaşlık ilişkileri, zaman zaman ona bir takım problemler de doğurabilmektedir. Araştırmacılar tarafından son dönemde ergenlik çağında bireylerin akranlarıyla yaşadıkları problemlerin çeşitli başlıklar altında ele alındığı görülmektedir. Bu başlıklardan birisi de kuşkusuz akran baskısı kavramıdır. Akran (peer), yapılan iş açısından denk olan, aynı yaşta bulunanların oluşturduğu yaş grupları olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2004). Ergenlik dönemi açısından bakıldığında, çocuk ergenliğe geçiş ile birlikte anne babasından bağımsızlaşmaya başlar. Onun kendi akranlarıyla geçirdiği zamanın süresi artar. Bu dönemde akran grupları etki, destek ve eylemlerin bir kaynağı olarak görülür. Ergenlik döneminde, bireyler, ailelerinden

uzaklaşarak akranlarıyla daha fazla zaman geçirmeye başlamaktadırlar (Cook & Dayley, 2001; akt. Kıran- Esen, 2003; Helsen, Vollebergh & Meeus, 2000). Akran, bireyi olumlu davranışlar sergilemesi konusunda etkileyebileceği gibi olumsuz davranışlar sergilemesinde de bir baskı unsuru olabilir. Ergenliğe geçişte akranların etkisi diğer etkilerle karşılaştırıldığında daha fazladır.

Kıran- Esen (2003)'e göre ergenler sorunlarını arkadaşlarıyla paylaştığında kendilerini rahatlamış hissederler. Ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme, bağlanma gibi gereksinimler gencin akran grubunun kontrolüne girmesine yol açmaktadır (Aydın, 1999). Akran grubunun kontrolüne girme ise beraberinde akran baskısını (peer pressure) getirmektedir. Akran baskısı çocukların oluşturduğu akran gruplarının üyeleri üzerindeki etkisi, özellikle de uyumsuzluk sağlama gücüdür. Araştırmalar akran baskısına boyun eğme eğiliminin ilkökul yıllarında düzenli olarak, ergenlik döneminde ise belirgin bir biçimde arttığını göstermektedir (Solberg, Olweus & Endresen, 2007; Solberg & Olweus, 2003). Akran baskısı çocuk ve gençleri etkileyen çoğu zaman olumsuz, kimi zaman ise olumlu bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda akran baskısı genellikle olumsuz olarak alınmıştır (Aydın, 1999).

Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, erkeklerin kızlara göre akran baskısını daha yoğun yaşadıkları ifade edilmektedir (Olweus, 1994; 2005). Başka bir çalışmada öğrencilerin akran baskısı arttıkça okul başarıları düştüğü sonucuna ulaşılmıştır (Kıran- Esen, 2003; Mounts & Steinberg, 1995). Lashbrook (2000) ergenlerin arkadaşları tarafından alay edilme korkusu ve bundan dolayı yaşanacak utanç duygusundan hareketle baskıya maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada ise akran baskısı altındaki çocukların yüksek seviyede depresyon ve ailevi karmaşalar yaşadıkları; akranları tarafından sevilmedikleri ve endişeli hissetme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Breivik & Olweus, 2006). Akran baskısı konusunda lise türlerini karşılaştıran bir araştırma da ise; endüstri meslek lisesi öğrencilerinin genel lise öğrencilerine göre, genel lise öğrencilerinin ise kız meslek lisesi öğrencilerine göre anlamlı olarak daha fazla akran baskısına uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır (Çiğdemoğlu, 2006). Dodge ve Feldman (1990) saldırgan çocukların etkin olarak iletişim kurmaları bakımından akran baskısı karşısında zorlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca sigara, alkol, madde, çoklu madde kullananların, erkeklerin, büyük yaş grubundakilerin ve üst sosyo-ekonomik okul düzeyindekilerin daha çok akran baskısı yaşadıkları, ergenlerin akran

baskısı algı düzeyleri arttıkça, kontrol odaklarının daha dış odaklı olduğu bulunmuştur (akt. Kırca, 2006).

Özellikle ergenlerin okullardaki akran ilişkileri üzerinde etkili olan ve yine son dönemde üzerinde çokça durulan başlıklardan birisi de zorbalık kavramıdır. Zorbalık, “bir öğrencinin bir veya daha fazla öğrenci tarafından tekrar eden biçimde olumsuz davranışlara maruz kalması” olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1994). Zorbalık, farklı çeşitlerde olabilmekte ve farklı araştırmacılar buna ilişkin farklı sınıflamalar yapmaktadırlar. Örneğin Olweus (1994), akran zorbalığını doğrudan ve dolaylı şeklinde iki kategoriye ayırmaktadır. Hawker ve Boulton (2000) ise zorbalık türlerini fiziksel (itme, vurma, saçını çekme), sözel (kızdırma, alay etme veya tehdit etme), ilişkisel (herhangi birini grup dışında bırakma, onunla konuşmama veya ona emir verme) ve dolaylı (çirkin notlar gönderme, onun hakkında yalan söyleme veya dedikodu yapma) olmak üzere dört boyutta tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Mynard ve Joseph de (2000) akran zorbalığını dört çeşit altında toplamaktadır. Bunlardan ilk üçü, fiziksel, sözel ve ilişkisel zorbalık, Hawker ve Boulton (2000) ile aynı iken; dördüncü çeşit, ‘kişisel eşyalara saldırı’ olarak adlandırılmaktadır.

Bu konuda son yıllarda yapılan araştırmalara bakıldığında, akran baskısına benzer şekilde erkek öğrencilerin, kızlara oranla daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığını belirtilmektedir (Dölek, 2002; Gültekin ve Sayıl, 2005; Wolke, Woods, Stanford & Shulz, 2001). Yine yapılan araştırmalar zorba davranışlarda yaşla birlikte artış olduğu da bildirilmektedir (Perry, Perry & Weiss, 1989). Benlik algısı bağlamında yapılan çalışmalar incelendiğinde, akran zorbalığına maruz kalma ile benlik imgesi arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu ifade edilmektedir (Karatzias, Power & Swanson, 2002; Taylor, 2006). Bununla beraber bu çocukların zorbalığına maruz kalma süresi içinde, benlik imgelerinin daha da olumsuzlaştığı belirtilmektedir (Marsh, Parada, Yeung & Healey, 2001).

Gerek akran baskısı, gerekse akran zorbalığı konularında özellikle ergenler üzerinde yapılacak araştırmalar için ulusal ve uluslararası literatürde birçok ölçek geliştirme çalışması yapıldığı görülmektedir. Bu ölçekler arasında akran zorbalığıyla ilgili kendini bildirim türündeki ölçekler ilk göze çarpanlardır. Yine sıklıkla kullanılan bir başka kendini bildirim türündeki ölçek, Harter’ın “Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği”dir. Bu ölçeğin maddeleri arasına yerleştirilerek uygulanan 6 maddelik akran zorbalığı ölçeği, fiziksel ve sözel akran zorbalığı davranışlarını ölçmektedir (Andreu, 2000). Akran zorbalığını ölçme

konusunda kullanılan diğer ölçekler arasında, Kochenderfer ve Ladd (1996) tarafından geliştirilen ve akran desteğini ölçmeye yönelik ölçeğin (The Perceptions of Peer Support Scale- PPSS) fiziksel, sözel, dolaylı sözel ve genel akran zorbalığını ölçen 4 ve 12 maddelik türleri (Buhs & Ladd, 2001) bulunmaktadır. Ayrıca Grotmeter'in (1996) geliştirmiş olduğu, beşer maddeyle açık ve dolaylı akran zorbalığını ölçen; alt ölçekleri bulunan "Sosyal Deneyim Ölçeği" (Social Experience Questionnaire-Self Report-SEQ-S), ilişkisel ve açık akran zorbalığını ölçen Vernberg, Jacobs ve Hershberger'in (1991) "Akran Deneyimleri Ölçeği" (Peer Experiences Questionnaire) de akran zorbalığıyla ilgili ölçekler arasında sayılabilir. Bunun dışında, hem kendini bildirim türünde, hem de akran bildirimine dayalı ölçümlerde, tek bir tanım ve bu tanıma uyan davranışlara maruz kalınıp kalınmadığının tek bir soruyla belirlendiği çalışmalar da mevcuttur (Boulton & Smith, 1994; Yıldırım, 2001; akt. Gültekin ve Sayıl, 2005). Ülkemizde de akran zorbalığıyla ilgili ölçek çalışmalarının mevcut olduğu görülmektedir. Gültekin ve Sayıl (2005) ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencileri üzerinde bir akran zorbalığını belirleme ölçeği çalışması gerçekleştirmişlerdir.

Ergen ilişkileri konusunda bahsi geçen kavramlardan biri olan Akran Baskısı konusunda da ulusal ve uluslararası literatürde çeşitli ölçek çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Ülkemizde Akran Baskısı konusunda geliştirilen ölçekler arasında Kiran'ın (2002) geliştirdiği "akran baskısı ölçeği", Kaner (1998) tarafından geliştirilen "Akran ilişkileri ölçeği" ve "akran sapması ölçeği", gibi likert tipte ölçekler bulunduğu görülmektedir. Kiran'ın (2002) geliştirdiği akran baskısı ölçeğinin iki alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar direkt akran baskısı ve dolaylı akran baskısı olarak isimlendirilmiştir. Bunların yanında uluslararası düzeydeki çalışmalara bakıldığında; Kochenderfer ve Ladd (1996) tarafından geliştirilen ve akran desteğini ölçmeye yönelik ölçek; Grotmeter'in (1996) geliştirmiş olduğu beşer maddeyle açık ve dolaylı akran baskısını ölçen alt ölçekleri bulunan "Sosyal Deneyim Ölçeği"; Vernberg, Jacobs ve Hershberger'in (1991) "Akran Deneyimleri Ölçeği" (Peer Experiences Questionnaire) akran baskısı konusunda geliştirilen ölçekler arasında sayılabilir (akt. Gültekin ve Sayıl, 2005).

Bu noktada konuyla ilgili ulusal düzeyde yapılmış çalışmaların çoğunlukla ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde bulunan öğrencilerin akran ilişkilerini incelemeye yönelik olarak yürütüldüğü görülmektedir (Kapıcı, 2004; Karaman, Kepenekçi ve Çınkır, 2006; Kartal ve Bilgin, 2007; Kiran- Esen, 2003; Özkan ve Çiftçi, 2010). Bu çalışmanın hareket

noktasını bireylerin üniversite çağında oluşturdukları akran gruplarında yaşadıkları sorunlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu sorunun incelenmesi, betimsel taramaya imkân veren bir veri toplama aracının geliştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu noktada geliştirilecek olan ölçeğin, hem öğrencilerin maruz kaldıkları akran baskısı düzeylerinin belirlenmesinde hem de öğrencilerin arkadaş baskısı düzeyleriyle ilişkili olan faktörlerin ortaya konmasında araştırmacılar tarafından kullanılabilmesi öngörülmektedir.

1. 1. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerine yönelik arkadaş baskısı belirleme ölçeği geliştirilerek, ölçeğin geçerlik-güvenirlik analizleri çerçevesinde kullanılabilirliğini ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

2. 1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde, öğrenim görmekte olan 450 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun, iki farklı üniversiteden olması ve cinsiyet dağılımının birbirine yakın olması, örneklem çeşitliliği açısından önem teşkil etmektedir. Bu nedenle Tablo 1’de dağılımı belirtilen çalışma grubunda uygulama yapılmıştır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete ve Bölümlere Göre Dağılımı

N=450	f	%
Cinsiyet		
Erkek	188	42
Kız	262	58
Bölüm		
Sınıf Öğretmenliği	353	78.5
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	97	21.5

Yaş		
18	84	19
19	124	28
20	105	23
21	78	17
22	59	13

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunun %42’si erkek, %58’i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin oranı %78,5 iken rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin oranı %21,5’tir. Çalışma grubunun yaş gruplarının ise 18-22 arasında değiştiği görülmektedir.

2. 2. Ölçeğin Geliştirilmesi

“Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği”nin geliştirilme sürecinde ilk olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesinde farklı sınıf ve bölümlerde öğrenim gören on iki öğrenciyle, kendilerinin maruz kaldığı arkadaş baskıları konusunda odak grup görüşmesi yapılmıştır. Büyüköztürk (2007)e göre odak grup görüşmesinde hedef, katılımcıların diğerlerinin görüşlerini duyabildiği ve buna göre kendi görüşleri üzerinde düşünebildiği sosyal bir ortamda, insanların bir konu ya da konular hakkında gerçekten ne düşündüklerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda bireylerle yapılacak görüşmeler için konu ile ilgili bir yarı-yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Daha sonra bu bireylerle dörderli üç grup halinde odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş ve bireylerin kendi fikirlerini diğerlerinin de duyabileceği şekilde ifade etmeleri sağlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen nitel veriler kayıt altına alınarak, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Çözümlemelerde, öğrencilerin maruz kaldıkları arkadaş baskısına yönelik ifadeler bir araya getirilerek “Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği”nin taslak formu oluşturulmuştur. Taslak form üzerinde düzenlemeye gidilerek 35 ölçek maddesi ortaya çıkarılmıştır. Bu maddeler kapsam geçerliliği doğrultusunda alan uzmanı 5 akademisyene incelenerek sorunlu, yetersiz ve kapsam dışı maddelerin ölçekten çıkarılması sağlanmıştır. Bu kısımda Lawshe kapsam geçerliği yönteminden yararlanılmıştır. Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla ise 40

uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Her bir madde uzman görüşleri “madde hedeflenen yapıyı ölçüyor”, “madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz” ya da “madde hedeflenen yapıyı ölçmez” şeklinde derecelendirilmektedir. Çalışmada 5 uzmanın görüşü alındığından, lawshe kapsam geçerliği oranının (KGO) en az 0.99 olması gerekmektedir (Yurdugül, 2005). Bu nedenle sadece tüm uzmanlar tarafından “madde hedeflenen yapıyı ölçüyor” şeklinde belirtilen maddeler ölçeğe dâhil edilmiştir. Bu sayede KGO'nun 1.00 olması sağlanmıştır. Bununla birlikte uzmanların ölçeğe dahil edilen maddelere ilişkin, maddenin anlaşılabilirliği, hedef kitleye uygunluğu bakımından önerileri de değerlendirilmiştir.

Bu çalışmalar sonrasında ölçekten 11 madde çıkarılarak 24 maddelik “Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği” oluşturulmuştur. Ayrıca, ölçek bir dil uzmanı tarafından da gözden geçirilerek, Türkçeye uygunluğu sağlanmıştır. Bu şekilde ölçeğin kapsam geçerliği iki aşamalı olarak elde edilmiştir. Ölçeğin uygulanacağı öğrenci seviyesine göre 5’li likert türünde olmasına karar verilmiştir. Ölçeğin, davranışa maruz kalma sıklığını ortaya koyması bakımından, derecelendirilmede; 1-Hiçbir zaman, 2-Nadiren, 3-Bazen, 4-Sık sık ve 5-Her zaman ifadeleri kullanılmıştır. Maddelerin sıklık içermesinden dolayı olumsuz yapıda ve ters kodlama gerektiren bir maddeye yer verilmemiştir.

2. 3. Verilerin Analizi

Hazırlanan ölçeğin son şekli, yukarıda bahsedilen çalışma grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin uygulanma süresi 10–15 dakika sürmüştür. Uygulama sonrasında ölçeğin madde analizi, geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin, sırasıyla madde toplam korelasyonları, madde toplam puanlarının alt ve üst %27 lik gruplarının karşılaştırılması yöntemiyle madde ayırt ediciliği, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve iç tutarlılığı belirleme çalışmaları yürütülmüştür. Verilerin analizinde SPSS ve LISREL paket programları kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3. 1. Madde Analizine İlişkin Bulgular

Ölçek maddeleri, ölçülmek istenen davranışla ilişkili olup olmadığı ve davranış boyutu üzerinde değişik dereceleri birbirinden ayırt edebilme özellikleri bakımından incelenerek, güçlü veya ayırt edici olanlar ölçeğe konulmak üzere seçilebilir (Tezbaşaran, 2008). Ölçekle ölçülmek istenen davranış ölçmede, her bir maddenin ölçme gücünü belirlemek için

Likert (1932) tarafından özgün olarak iki ayrı “madde analizi” önerilmiştir. Bunlar, madde toplam korelasyonları ve Üst-Alt %27 lik gruplara göre ayırt ediciliğe ilişkin t testi analizi yöntemleridir.

Tablo 2. Her Bir Maddeye Ait Madde Toplam Korelasyonları ve Madde Ayırt Ediciliğine İlişkin T Testi Sonuçları

Madde No	Madde toplam korelasyonları	Üst-Alt %27 lik gruplara göre ayırt ediciliğe ilişkin t testi sonuçları					
			N	\bar{x}	S	Sd	t
M01	0,415	Üst Grup	122	2,533	1,151	242	8,704*
		Alt Grup	122	1,459	0,729		
M02	0,361	Üst Grup	122	2,844	1,091	242	8,488*
		Alt Grup	122	1,697	1,020		
M03	0,365	Üst Grup	122	2,943	1,275	242	10,308*
		Alt Grup	122	1,541	0,794		
M04	0,547	Üst Grup	122	2,689	1,114	242	12,086*
		Alt Grup	122	1,303	0,601		
M05	0,462	Üst Grup	122	2,180	1,150	242	10,158*
		Alt Grup	122	1,090	0,288		
M06	0,418	Üst Grup	122	3,025	1,243	242	11,670*
		Alt Grup	122	1,484	0,763		
M7	0,574	Üst Grup	122	3,123	1,154	242	14,449*
		Alt Grup	122	1,369	0,682		
M08	0,589	Üst Grup	122	2,631	1,241	242	12,124*
		Alt Grup	122	1,172	0,476		
M09	0,507	Üst Grup	122	2,852	1,264	242	11,192*
		Alt Grup	122	1,352	0,770		
M10	0,548	Üst Grup	122	2,418	1,259	242	11,360*
		Alt Grup	122	1,090	0,288		
M11	0,556	Üst Grup	122	2,459	1,099	242	11,925*

		Alt Grup	122	1,156	0,498		
M12	0,469	Üst Grup	122	2,459	1,137	242	9,564*
		Alt Grup	122	1,279	0,753		
M13	0,521	Üst Grup	122	3,090	1,240	242	13,009*
		Alt Grup	122	1,393	0,734		
M14	0,461	Üst Grup	122	2,352	1,342	242	9,781*
		Alt Grup	122	1,090	0,481		
M15	0,439	Üst Grup	122	2,787	1,444	242	9,659*
		Alt Grup	122	1,303	0,890		
M16	0,608	Üst Grup	122	2,754	1,261	242	12,814*
		Alt Grup	122	1,180	0,499		
M17	0,322	Üst Grup	122	3,016	1,227	242	8,574*
		Alt Grup	122	1,705	1,162		
M18	0,519	Üst Grup	122	2,467	1,173	242	11,487*
		Alt Grup	122	1,156	0,464		
M19	0,470	Üst Grup	122	3,025	1,153	242	11,780*
		Alt Grup	122	1,524	0,805		
M20	0,479	Üst Grup	122	2,820	1,247	242	11,947*
		Alt Grup	122	1,303	0,641		
M21	0,479	Üst Grup	122	1,967	1,142	242	8,7660*
		Alt Grup	122	1,033	0,286		
M22	0,514	Üst Grup	122	2,762	1,260	242	11,432*
		Alt Grup	122	1,279	0,684		
M23	0,548	Üst Grup	122	2,705	1,297	242	11,985*
		Alt Grup	122	1,205	0,480		
M24	0,537	Üst Grup	122	2,836	1,375	242	13,145*
		Alt Grup	122	1,115	0,449		

*p=0,000

Madde toplam korelasyonları konusunda, madde toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, 0,30-0,20 arasında kalan maddelerin zorunlu durumlarda kullanılabilmesi ve 0,20'den düşük maddelerin ise kullanılmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Büyüköztürk, 2007). Ölçeğin her bir maddesi için madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Analiz sonucunda ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyon katsayılarının 0.608 ve 0.322 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçekte yer alan maddelerin bireyleri, arkadaş baskısına maruz kalma düzeyleri bakımından ne derece ayırt ettiğini belirlemek amacıyla ölçek toplam puanına göre sıralanan üst %27 lik ve alt %27 lik puan aralığındakilerin, madde puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin t-testi analizi yapılmıştır. t-testi sonuçları tüm maddelerde üst %27 lik grubun madde ortalama puanının alt %27 lik grubun puanlarından anlamlı ($p=0,000$) düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir.

Buna göre ölçekteki tüm maddelerin, bireyleri arkadaş baskısına maruz kalma düzeyleri bakımından iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir. Her bir maddeye ait madde toplam korelasyonları ve madde ayırt ediciliğine ilişkin t testi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

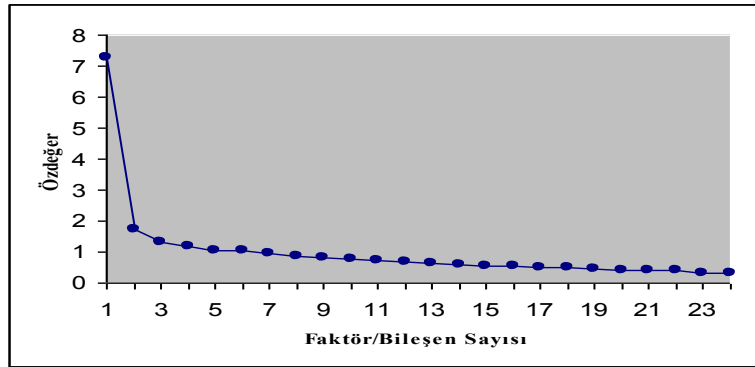
3. 2. Yapı Geçerliliği ve Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin kanıtları ortaya koymak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde ilk olarak verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testi ile kontrol edilmiştir. KMO katsayısının en az 0,60 olması ve Barlett testinin anlamlı düzeyde çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2007; Kalaycı, 2005). Çalışmada KMO katsayısı 0,906 ve Barlett testi değeri ise 3397,158 olarak ($p=0,000$ anlamlılık düzeyinde) hesaplanmıştır. Buna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir.

Ölçeğin faktör analizine uygunluğu belirlendikten sonra temel bileşenler (açımlayıcı) faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizinde maddelerin ortak faktör varyansının 0,413-0,696 arasında olduğu, maddelerin özdeğeri 1'den büyük olan 6 faktör altında yer olduğu görülmüştür. Faktörlerin öz değerlerinin 7.262, 1.731, 1.322, 1.188, 1.066, 1.023 olduğu ve ilk faktörün toplam varyansın %30.258'ini açıkladığı belirlenmiştir. Tüm faktörler toplam varyansın %56.634'nü açıklamaktadır. İlk faktörden sonraki faktörlerin açıkladıkları varyans oranının düşük düzeyde olması, ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olabileceğini göstermiştir. Tek faktörlü ölçekler için

kabul edilebilir açıklanan varyans oranının en az %30 olması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2007; Tavşancıl, 2005). Ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğundan emin olmak için özdeğer çizgi grafiği de incelenmiştir. Şekil 1’de yer alan özdeğer çizgi grafiğinde birinci faktörden ikinci faktöre geçişte ani bir düşüş ve ikinci faktörden sonra yatay eksene neredeyse paralel bir süreklilik görülmektedir.

Şekil 1. Özdeğer-Faktör Sayısı Çizgi Grafiği

Tablo 3. Her Bir Maddeye Ait Ortak Faktör Varyansı ve Faktör Yük Değerleri

Madde No	Ortak Faktör Varyansı	Faktör Yük Değerleri
M01	0,541	0,476
M02	0,543	0,417
M03	0,656	0,408
M04	0,538	0,601
M05	0,535	0,524
M06	0,413	0,475
M07	0,513	0,634
M08	0,696	0,659
M09	0,615	0,579
M10	0,625	0,615

M11	0,504	0,622
M12	0,481	0,534
M13	0,432	0,577
M14	0,693	0,516
M15	0,623	0,496
M16	0,618	0,656
M17	0,591	0,365
M18	0,546	0,569
M19	0,600	0,520
M20	0,586	0,535
M21	0,602	0,537
M22	0,620	0,565
M23	0,572	0,597
M24	0,448	0,597

İlk faktörün toplam varyansın %30,258'ini açıkladığı da dikkate alındığında ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğu kanısına varılmıştır. Buna göre tek faktörlü bir yapı seçilerek analiz tekrarlanmıştır. Ölçek tek faktörlü olduğundan dolayı herhangi bir döndürme (*rotation*) işlemi yapılmamıştır (Thompson, 2004). Analiz sonunda, faktör yük değerlerinin 0,365 ile 0,659 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçek maddelerinin ortak faktör varyansı ve faktör yük değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3'te maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde yalnızca M17'nin 0,40'dan daha düşük değerde olduğu görülmektedir. Bu maddenin iç tutarlılığı olumsuz olarak etkilememesi dolayısıyla ölçekte kalmasına karar verilmiştir ve ölçeğin 24 maddelik yapısı korunmuştur. Ölçekteki diğer maddelerin de oldukça iyi düzeyde faktör yük değerlerine sahip oldukları söylenebilir.

Arkadaş baskısını belirleme ölçeğinin açılımlayıcı faktör analizi ile ortaya koyulan tek boyutlu yapısının model-veri uyumu ilişkisi çerçevesinde doğrulanma durumunu belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi

Tablo 4. DFA Modelinin Uyum İyiliği İndeksleri (Goodness-of-Fit Indices) Sonuçları

Ki kare (χ^2)	sd	p	CFI	NFI	GFI	AGFI	IFI	SRMR	RMSEA	%90 C.I RMSEA
955.09	249	0.00	0.94	0.93	0.90	0.92	0.95	0.061	0.079	1.37- 1.79

DFA uyum indeks sonuçlarına göre, model ve veri arasındaki uyumun kabul edilebilir sınırlar içinde yer aldığı ve kısmen yüksek düzeyde sayılabileceği belirtilebilir. Uyum indeksi Ki-kare değeri anlamlı bulunmuştur; ancak bu durum modeldeki parametre fazla olduğundan beklenen bir durumdur. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine olan bağımlılığına ilişkin bu değer serbestlik derecesine bölüldüğünde, elde edilen sonuç ($\chi^2/sd= 3.84$), model-veri uyumuna işaret etmektedir. Buna ek olarak yine model-veri uyumu göstergelerinden olan CFI, NFI, IFI, GFI, AGFI değerlerinin 0.90 üzerinde değer alması da uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Modelin standartlaştırılmış hatalarına ilişkin model uyumunu veren SRMR değerinin 0.08'den küçük olması da modelle veri uyumunun güçlü bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte RMSEA değerinin 0.08' den düşük olması iyi uyumu temsil eden bir gösterge olarak yorumlanabilir. Model-veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı dikkate alındığında, kurulan modelin veriyle uyum içinde olduğu, bu nedenle ölçeğin tek boyutlu yapısının, yapısal geçerliğe sahip olduğu söylenebilir.

3. 3. Ölçeğin Güvenirliği

Son aşamada ölçeğin iç tutarlılığını belirleme çalışması yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçekten madde çıkarılmaması nedeniyle tüm veriler, güvenilirlik analizinde de kullanılmıştır. Güvenirlik analizleri sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği'nin Cronbach Alfa katsayısı 0,894 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha değerine ek olarak ölçeğin iki eşdeğer yarıya bölme (Split-half) yöntemi ile de güvenirliliği incelenmiştir. İki eşdeğer gruba ayrılan ölçeğin, birinci grubu için Alfa katsayısı 0,831 ve ikinci grup için 0,834 olarak elde edilmiştir. İki grubun güvenirliliğinin

birbirine yakın ve oldukça yüksek değerde olduğu buradan görülmektedir. Bu değerler maddelerin birbirini izleyen nitelikte düzenlendiğini ifade etmektedir.

Tablo 5. *Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği Güvenirlik Analizi Sonuçları*

Analiz Yöntemi	Güvenirlik	
Cronbach Alfa (α)	0,894	
İki Eşdeğer yarıya bölme (Split-half)	İlk yarı	0,831
	İkinci yarı	0,834
Guttman Split-half	0,794	
Spearman-Brown	Equal-length Spearman-Brown	0,795
	Unequal-length Spearman-Brown	0,795

Aynı zamanda Guttman Split Half, Eşit ve Eşit olmayan uzunluk Spearman-Brown katsayıları da Split-half yöntemi ile yapılan güvenirlik analizi sonuçlarında yer almıştır (Guttman Split-half = 0,794; Equal-length Spearman-Brown = 0,795; Unequal-length Spearman-Brown = 0,795). Sonuç olarak elde edilen değerler göz önüne alındığında Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği'nin güvenirliliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

4. TARTIŞMA

Üniversite öğrencilerinin maruz kalmaları muhtemel arkadaş baskısı düzeylerini belirlemek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada, özellikle ölçek maddelerinin oluşturulmasında odak grup görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Odak grup görüşmesinde hedef, katılımcıların diğerlerinin görüşlerini duyabildiği ve buna göre kendi görüşleri üzerinde düşünebildiği sosyal bir ortamda paylaşımda bulunmalıdır. Görüşmelerde öğrencilerin belirttikleri ifadeleri diğer öğrencilerin de onayladıkları ve kendi deneyimlerini paylaştıkları görülmüştür. Görüşmeler sonucunda ortaya konulan maddelerin doğrudan öğrenciler tarafından ifade edilmiş olması, ölçeğin kapsam geçerliğini artırıcı bir etki olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte çalışmada yapı geçerliğine ilişkin analizlerde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi birlikte kullanılmıştır. Literatürde her iki analizin birlikte

kullanılmasının yapı geçerliğini ilişkin kanıtları ortaya koymada etkili olduğu, ancak ilk olarak hangi analizin yapılması konusunda araştırmacıların seçim yapması gerektiği belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu çalışmada açımlayıcı faktör analizinin ardından doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilerek yapısal modelin uyumluluğu ortaya koyulmuştur.

Çalışmada ölçeğin güvenilirliğine ilişkin analizlerde ise birden fazla yöntemle iç tutarlılık katsayıları elde edilmiş ve sonuçların birbirini desteklediği belirlenmiştir. Bu nedenle, güvenilirlik analizlerinin de yeterli düzeyde gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerinin arkadaş baskısına maruz kalma düzeylerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada, ölçeğin kullanılabilirliğine ilişkin aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Geliştirilen ölçek, kapsam geçerliğini sağlaması bakımından uzman görüşüne başvurularak değerlendirilmiştir.
- Ölçek maddeleri üzerinde yapılan madde analizi sonucunda, ölçeğin ölçmek istediği davranışlara yönelik her bir maddenin katkısının yeterli düzeyde olduğu görülmüştür.
- Madde ayırt ediciliği analizi sonucunda, maddelerin, öğrencileri arkadaş baskısına maruz kalma düzeyleri bakımında ayırt edebilir nitelikte olduğu görülmüştür.
- Ölçeğin yapı geçerliğine yönelik yapılan çalışmalar, ölçek maddelerinin kabul edilebilir düzeyde faktör yüküne sahip olduğunu göstermiş ve tek faktörlü yapısının model-veri uyumunu kabul edilebilir düzeyde gerçekleştirdiği ortaya koymuştur.
- Ölçeğin iç tutarlılığının, genel olarak oldukça iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Geliştirilen Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği'nin öğretmenler ya da eğitim araştırmacıları tarafından kullanılabilmesi düşünülmektedir. Ölçeğin farklı dillere çevrilerek, farklı kültürlerdeki uygulamalarının da yürütülmesi, önerilebilir. Ayrıca yürütülecek araştırmalarda, ortaya konulacak arkadaş baskısı düzeyleri, gözlem ve mülakatlarla desteklenebilir. Bununla birlikte ölçek geliştirme çalışmaları

yürütecek araştırmacıların, bu çalışmada takip edilen aşamaları izlemeleri önerilebilir.

6. KAYNAKA

- ANDERSON, J. C. & GERBING D. W. (1984). "The Effect Of Sampling Error On Convergence, Improper Solutions, And Goodness Of Fit Indices For Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis", *Psychometrika*, V: 49, p. 155-173.
- AYDIN, A. (1999). **Geliřim ve Öğrenme Psikolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- BOLLEN, K. A. & LONG, J. S. (1993). **Testing Structural Equation Models**, Newbury Park: CA, Sage.
- BREIVIK, K. & OLWEUS, D. (2006). "Children Of Divorce In A Scandinavian Welfare State: Are They Less Affected Than US Children?" *Scandinavian Journal of Psychology*, V: 47,p. 61-74.
- BÜYÜKÖZTÜRK, ř. (2007). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, ř., ÇAKMAK, E. K., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, ř. ve DEMİREL, F. (2008). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem Akademi.
- COLE, D.A. (1987). "Utility Of Confirmatory Factor Analysis In Test Validation Research", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, V: 55, p. 1019-1031.
- İĞDEMOĞLU, S. (2006). **Lise I.Sınıf Öğrencilerinin Akran Baskısı, Özsaygı ve Dışadönüklük Kiřilik Özelliklerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÇOKLUK, Ö., şEKERCİOĞLU, G. ve BÜYÜKÖZTÜRK, ř. (2010) **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik**, Ankara: Pegem Akademi.
- DUYAN, V. & GELBAL, S. (2008). "Barnett Çocuk Sevme Ölçeği'ni Türkçeye Uyarlama alışması", *Eğitim ve Bilim*, S: 33 (148), s. 40-48.
- DÖLEK, N. (2002). **İlk ve Orta Öğretim Okullarındaki Öğrenciler Arasında Zorbaca Davranışların Öncelenmesi ve Zorbalığı Önleme Tutumu Geliştirilmesi Programının Etkisinin**

- Araştırılması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GÜLTEKİN, Z. ve SAYIL, M. (2005). "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeğinin Geliştirme Çalışması", **Türk Psikoloji Yazıları**, S: 15 s, 47-61.
- HAWKER, D.S.J., & BOULTON, M. J. (2000). "Twenty Years' Research On Peer Victimization And Psychosocial Maladjustment: A Meta-Analytic Review Of Cross-Sectional", **Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines**, V: 41 (4), p. 441-455.
- HELSEN, M., VOLLEBERG, W. & MEEUS, W. (2000). "Social Support From Parents And Friends And Emotional Problems In Adolescence", **Journal of Youth and Adolescence**, V: 29 (3), p. 319-335.
- JORESKOG, K.G. & SORBOM, D. (1993). **LISREL 8: Structural Equation Modeling With The SIMPLIS Command Language**, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- KALAYCI, Ş. (2005). **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- KAPCI, E. G. (2004). "İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün Ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, S: 37,(1), s. 1-13.
- KARTAL, H. ve BILGIN, A. (2007). "İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı", **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, S: 3 (2), s. 207-227.
- KARAMAN- KEPENEKCI, Y. & ÇINKIR, S. (2006). "Bullying Among Turkish High School Students", **Child Abuse & Neglect**, V: 30, p. 193-204.
- KARATZIAS, A., POWER, K. G., & SWANSON, V. (2002). "Bullying And Victimization In Scottish Secondary Schools: Same Or Separate Entities?" **Aggressive Behavior**, V: 28, p. 45-61.
- KANER, S. (2000). "Akran İlişkileri Ölçeği ve Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, S: 33 1, s. 67-75.
- KIRAN, B. (2002). **Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Risk Alma, Sigara İçme Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi**,

Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- KIRAN-ESEN B. (2003). Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışlarının yordanması. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:24, s.79-85.
- KIRCAN, S. (2006). **The Relationship Between Peer Pressure, Internal versus External Locus of Control and Adolescent Substance Use**. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- LASHBROOK, J. T. (2000). "Fitting In: Exploring The Emotional Dimension Of Adolescent Peer Pressure", **Adolescence**, V: 35 (140), p. 747-758.
- LIKERT, R. (1932). "The Method of Constructing an Attitude Scale", in Fishbein, M. (Ed), **Readings in Attitude Theory and Measurement**, (pp. 90 – 95), New York: John Willey & Sons, Inc.
- MARSH, H.W. & Hocevar, D. (1988). "A New More Powerful Approach To Multitrait Multimethod Analyses: Application Of Second - Order Confirmatory Factor Analysis", **Journal of Applied Psychology**, V: 73, p. 107- 117.
- MARSH, H.W., Balla, J.R., & McDonald, R.P.(1988). "Goodness Of Fit Indexes In Confirmatory Factor Analysis: The Effect Of Sample Size", **Psychological Bulletin**, V: 103, p. 391-410.
- MARUYAMA, G. (1998). **Basics Of Structural Equation Modeling**, California: Sage.
- MOUNTS, N. S. & Steinberg, L. (1995). "An Ecological Analysis Of Peer Influence On Adolescent Grade Point Average And Drug Use", **Developmental Psychology**, V: 31 (6), p. 915-922.
- OLWEUS, D. (1994). "Bullying At School: Basic Facts And Effects Of A School Based Intervention Program Of Child", **Psychology and Psychiatry**, V: 35 (7), p. 1171-1190.
- OLWEUS, D. (2005). "A useful evaluation design and effects of the Olweus Bullying Prevention Program", **Psychology, Crime & Law**, V: 11 (4), p. 389- 402.
- SOLBERG, M.E. & Olweus, D. (2003). "Prevalence Estimation Of School Bullying With The Olweus Bully/Victim Questionnaire", **Aggressive Behavior**, V: 29, p. 239-268.

- SOLBERG, M. E., OLWEUS, D. & ENDRESEN, I. M. (2007). "Bullies And Victims At School: Are They The Same Pupils?" **British Journal of Educational Psychology** V: 77, p. 441 -464.
- ÖZEN, D. (2006) "Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi", **Türk Psikoloji Dergisi**, S: 21, (58), s. 77-94.
- ÖZKAN, Y. ve ÇİFTÇİ, E. G. (2010). "Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı", **İlköğretim Online**, S: 9, (2), s. 576-586.
- PERRY, D. G., PERRY, L. C. & WEISS, R. J. (1989). "Sex Differences In The Consequences That Children Anticipate For Aggression", **Developmental Psychology**, V:n25 (2), p.n312-319.
- ŞİMŞEK, Ö. F. (2007). **Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş**, Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- TAVŞANCIL, E. (2005). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TAYLOR, R. J. (2006). **An Evaluation Of Owing Up:Impact On Perceptions Of Relation Aggression, Bullying And Victimization**, Doctoral Thesis, Hofstra Universty, Hempstead.
- TEZBAŞARAN, A. (2008). **Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu**, Mersin: Üçüncü Sürüm e-Kitap.
- TDK, (2004). **Baskı Nedir?** [16.02.2009] [http:// tdk.org.tr/TR/ SozBul.aspx? F6E10F8892433CFFAAF6AA8 49816B2E F05 A79F75456518CA](http://tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA).
- THOMPSON, B. (2004). **Exploratory And Confirmatory Factor Analysis: Understanding Concepts And Applications**, Washington, DC: American Psychological Association.
- WOLKE, D., WOODS, S., STANFORD, K. and Schulz, H. (2001). "Bullying And Victimization of Primary School Children In England and Germany: Prevalence And School Factors", **British Journal of Psychology**, V: 92, p. 673-696.
- YAVUZER, H.(1996). **Çocuk Psikolojisi**. (16. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YURDUGÜL, H. (2005). "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği için Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması", **XIV. Eğitim Bilimleri Kurultayı, 28-30 Eylül**, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Ek: Arkadaş Baskısını Belirleme Ölçeği Maddeleri

1. Arkadaşlarım beni tercih etmediğim mekânlara gitmeye zorlarlar.
2. Arkadaşlarım konuşmadıkları arkadaşlarıyla benim de iletişim kurmamı istemezler.
3. Ders sonuna doğru, arkadaşlarım dersin daha fazla uzamasını istemedikleri için soru sormamı engellerler.
4. Arkadaşlarımın maddi taleplerine (para vs...) isteğim dışında katlanmak zorunda kalırım.
5. Karşı cinsten arkadaşım yoksa sahip olmadığım için arkadaşlarım benimle alay ederler.
6. Arkadaşlarım arasında siyasi düşüncelerimi rahatlıkla ifade edemem.
7. Arkadaşlarımla düşüncelerinden dolayı kültürel değerlerimi yaşamakta sorunlar yaşıyorum.
8. Arkadaşlarım arasında okuduğum kitap türlerinden dolayı eleştirilirim.
9. Arkadaşlarım arasında dinlediğim müzik türlerinden dolayı eleştirilirim.
10. Dini tercihlerimden dolayı arkadaşlarım tarafından dışlanırım.
11. İzlediğim TV kanalları yüzünden arkadaşlarım tarafından eleştirilirim.
12. Öğrenci temsilcisi seçimlerinde iradem dışında tercih yapmak zorunda kalırım.
13. Fazla ders çalışmam arkadaşlarım tarafından eleştirilir.
14. Arkadaşlarım arasında sigara içmem yönünde telkinler alırım.
15. Arkadaşlarım tarafından alkol almam konusunda eleştirilirim.
16. Yeterince çalışmadığı halde yüksek not alanlar tarafından alay edilirim.
17. Arkadaşlarım yoklama alınmaması için benden derslere katılmamamı isterler.
18. Arkadaşlarım karşı cinsten arkadaş edinmelerine yardımcı olmam için beni zorlarlar.
19. Çok sevdiğim bir arkadaşım benden bir şey yapmamı istediğinde, kötü dahi olsa yapmak zorunda kalırım.
20. Arkadaşlarım kılık kıyafetime (saç, sakal, aksesuar vb.) müdahale ederler.

21. Arkadaşlarımla etkisiyle keyif verici maddeler kullanmaya zorlandığım olur.
22. Yakın arkadaşlarımla tarafından sınav esnasında kopya vermeye zorlanırım.
23. Arkadaşlarımla görevlerini (ödev, proje vb.) yapmak zorunda kalırım.
24. Üniversitede edindiğim arkadaşlarımla tarafından kavga etmeye zorlandığım olur.